

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Váradi Károly.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, BENEDEK SAMU, FAZAKAS JÓZSEF, HEGEDŰS ISTVÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása bel-középutca 31. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcza, 7. sz. a.) küldendők.

Idealismus és realismus.*)

(A tanítónők szives figyelmébe.)

„... A család s tulajdon
Lesz a világnak kettes mozgatója,
Melyből minden kék s kín születni fog.“
Madách Imre.

I.

Realis korban élünk!

A megélhetés képezi minden ember első célját; s csak ha ez már biztosított, következhetik más, magasabb.

Sok tekintetben túlhajtott vágyak vezetnek s ragadják az emberiséget, s átláthatatlan kínai falat képeznek a boldogság s megelégedettség és a földi küzdők nagy tömege közt.

A küzdelem zaja hallatszik minden felől, — s igen sokszor, a küzdelemben elbukottak jankiáltása tölti be a levegőt.

Küzködünk, — s eredményül csak tengő életet mutathatunk fel. Ma politika kell mindenhez. E nélkül nem ér semmi semmit. E nélkül nem férfi a férfi, és nem nő az asszony.

A kunyhó is palota akar lenni: egy húron pendülnek lakói; jel szavuk: a „kényelem“ és a „könnyen élhetés!“

Majd minden jel azt mutatja, hogy e két szó uralodik a világon.

— De hát mi közöm nekem ehez? — kérdi bosszankodva a szives olvasó; hiszen én legalább a „Család és Iskola“ hasábjain nem akarok politikát olvasni!

Jaj, szép a szándék! Hanem sokszor önkénytelenül is követünk el olyat, a mit nem akarunk; s én, mint e tárcaszerű cikkek végkifejldését jól ismerő,

*) Tisztelt munkatársunknak ezen érdekes és gondolatkelző cikksorozata közlésével sem érezzük felmentettnek magunkat az alól az ígértünk alól, hogy a nők helyzete s nevelése fontos kérdéséhez, alkalom nyíltán, magunk is hozzájárulunk.

A szerk.

tiszta, jólélekkel mondhatom, hogy bizony ebben is van egy kis politika. De nem olyan, hogy miatta cautio letételére kényszeríthessék a szerkesztőt!

Hanem hát ne mondjunk el előre semmit! Térjünk tárgyunkra. Az idealismusról, meg a realismusról kell egyet mást elmondanunk.

A nevelés végeclját már annyian, annyiszor és oly sokféle alakban határozták meg, hogy igazán csak a szükség kényszerít reá, hogy én is ide irjam: „A nevelés végcélja alkalmassá tenni az életre.“

(Tudom, hogy lesznek sokan, a kik ellene mondanak e meghatározásnak, — de most az egyszer kénytelen vagyok ennél a tételnél állani meg. Szükségem van reá.) Ha elfogadtuk e tételt: kutatnunk kell, vajon a nevelés hiven törekszik-e e cél felé?

Azonban vizsgálódásunk oly széles térre csábítana, a melyet alig ha lenne terünk e lapok hasábjain kutatni át. Azért legyen szabad ez alkalommal csak ezt vizsgálni: vajjon nőnevelésünk eléri-e célját? vagy legalább iparkodik-e komolyan elérni?

Mielőtt e fontos kérdésre tagadó vagy igenlő feleletet adnánk, kísértjük meg meghatározni: mi a nő élethivatása?

Első pillanatra kínálkozik a felelet; s kétségen feljül áll, hogy anyává lenni, ez az a cél, a mi kell, hogy minden nő előtt első, elodázhatatlan legyen. Önmagát, a természetet, s az isteni gondviselést kísérti az a nő, ki ezen hivatásra szolgáló ösztöneit, erőit bármi néven nevezendő egyéb foglatosságával megbenítja, semmivé teszi. — S mégis nem hiszem, hogy legyen reá példa a természetben, hogy a fajfenntartási ösztön ellen annyi vétiséget lánánk, mint éppen az emberek között.

Pedig mióta ember él a földön, mindenkor úgy volt s úgy lesz, hogy az egyének nem csak saját énjük fennmaradásáról gondoskodtak, hanem fajuk fenntartására is éppen annyi, sőt még több figyelmet fordítottak.

tak. Az első pillantás, melyet az emberiség élete-s fejlődésének történetébe vetünk, azonnal igazolja ezen állítást; s csak alig tíz évvel ezelőtt is nem volt ez különben közöttünk is. — Ma azonban a felvilágosodottság veszedelme, annyira megzavarta asszonyaink fejét, hogy bizony ritka közöttük, kinek idealis eszmékkel ne legyen telve feje, — s ritka a ki elmondani merészelné Madáchesal:

„Nekem meg büszkeségem az csupán,
Hogy a világnak anyja én leszek!“

Jaj: anyai gondok — nem illenek a modern kor asszonyához! Gyermekek-sírás, böleső-dörömbölés: nem kellemes zene; bizony szivesebben lehet hallgatni a leginfámisabb énekest is, mint az eleven orgona-sipokat!

S azután meg olyan prózai valami is a kis gyermek. Legalább ha mindjárt akkora lenne, hogy udvarolhatna!

De addig! . . . .

Mennyi kellemetlenség, mennyi álmatlan éj, — s mennyi aggodalom kell, a míg felnő és örömet okoz!...

Kinek lenne hozzá kedve? Papoljátok csak jámbor ábrándozók, hirdesd koszorus regényíró, hogy: „a gyermek élet kincs, — a szülőknek kamata, az államnak tőke“ — feleletül nyered, hogy legyen csak a tiéd az a kamata, — tartsd meg magad!

S még sokat lehetne elmondani, a mi azonban végeredményében csak azt mutatná, hogy ma a nőnem nem ismeri hivatásának azt, ami egyedüli hivatása; s kerget olyan ködképeket, a melyek általában sem hivatásához nem tartoznak, sem nemének meg nem felelnek.

Ha ez így van, immár egész bátorsággal kimondhatjuk, hogy nő-nevelésünk ma minden — csak nőnevelés nem; bátran kimondhatjuk, hogy teljes mértékben érdemli meg, ha pálcát törünk felette, ha elítéljük, mert nem törekszik a nevelés végcéljének elérésére.

Miért? — erről a következőkben.

(Folytatjuk.)

Gajmossy Iván.

A számtan tanítása az elemi népiskola I-ső korosztályában és a számmiveleteket csoportosító, vagy elkülönítő módszer megvitatása.

(Vitatétel.*)

A számtudomány fontosságát és hasznát fejtegetni, tanítással foglalkozó pályatársaim előtt feleslegesnek tartom. Mindnyájan megvagyunk annak úgy alaki, mint anyagi értékéről győződve. Nem is akarom komolyan bizonyíttgatni. Elég bizonyosságot szolgáltat a közélet, a hol naponta meggyőződhetünk, hogy korunkban a leg-

*) Előterjesztetett s megvitatott a kolozsmegyei tanító-társulat központi körének 1880. május 8-án tartott értekezletén.

A szerk.

utolsó napszámosnak is szüksége van bizonyos körű számismeretre. És ki ne ismerné e sokszor hangoztatott közmondást: „Ez az ember nem tud boldogulni, mert nem tud számítani.“ S mégis milyen sokra talál; pedig nem nehéz megérteni; mi akár elemi iskolai stílusban adhatjuk magyarázatát. Nem boldogulhat azért, mert nem akarja megérteni, hogy 3-ból csak úgy vehetünk ki 9-et, ha előbb 6-ot kölcsön kérünk, és nem birja megérteni azt, hogy a kölcsönkért 6 nem a + 3-at, hanem a - 9-et szaporította és így a számvetési mivelet végén sem mondhatjuk, hogy tisztában vagyunk, mert nem maradt semmink, hanem be kell látnunk, hogy kevesebbünk van a semminél 6-tal. Így csak hátrafelé lehet haladni.

Értelemfejtő, észformáló becsét illetőleg is elég legyen kiemelni, hogy a számtanban senki sem haladhat egy lépésnyire sem a maga erején megértés és belátás nélkül; és hogy itt nincs alkú, sem részrehajlás; itt a számvetésben egy tizedrésnyi hibát sem lehet elnézni, különben a végeredmény nem lesz igaz. Nem is irtak még eddig sem felekezeti, sem nemzetiségi szártant. (Legalább én nem láttam ilyet). A számtan igazságainak elismerésénél nincs szerepe semmiféle pártnézetnek. $2 \times 2 = 4$ volt és lesz mindig, mindenütt és mindenki előtt, a míg az emberi ész, emberi ész marad. Itt nincs kétféle igazság.

Dinter a számtant az emberi szellem köszörűkövének nevezi. Találó a hasonlat, mert a köszörűkö jól használva élesít, ügyetlenül használva tompít.

Hosszú időközön keresztül tett tapasztalás bizonyítja, hogy majd mindegyik tanuló előtt legnehezebb tantárgy volt a számtan; sőt talán úgy sem távoznak messze az igazságtól, ha a múlt helyett a jelen időben mondjuk. A többi tanulmányokban a tanuló ifjúság összegének jóval nagyobb percentje jut el a célhoz, míg a számvetésben a legtöbb útközben elakad, s előbb, utóbb végkép lemarad. Mert a gépies utáncolozást, a könyv nélkül bemagolt, de át nem értett, be nem látott regulák és formulák vak követését nem tarthatjuk tudatos ismeretnek.

Miben keressük az okát annak, hogy a tanulók oly nehezen boldogulnak a számtannal? Azt hiszem, kimerítően sorolom elé az okokat a következőkben:

a) A nehézség egyik oka magában a számtudomány természetében van. Az iskolák minden tantárgya közt a számtan a legelvontabb. Magokról a számokról nem lehet képzeteket szerezni, mert mind-egyik, még a legkisebb szám is egy-egy fogalom, és pedig olyan fogalom, a melynek az érzéki világban semmi sem felel meg. Maga a szám (nem a számjegyeket értem) csak az ember fejében van, de a külvilágban nincs sehol, és így nem érzékelhető.

A mit mi a számvetésben szemléltetésnek, érzéltetésnek nevezünk, az tulajdonképp nem magoknak a

számoknak, hanem csak a látható tárgyaknak a szemléltetése. A tárgy maga pedig nem szám; s az érzékelt tárgyak közötti számviszonyt, legyen az összeadás, kivonás, vagy bármely más számmivelet eredménye, csak mi látjuk rájuk, csak mi gondoljuk hozzájuk. A tárgyak csak eszközül szolgálnak a végre, hogy a gyermek lelkében a számok és számmiveletek elvonását, abstractioját segítsük elő.

Midőn egy számolni kezdő kis gyermekhez olyan számvetési kérdést intézünk, a melyben a számok nincsenek tárgyhoz kötve, fennakad, mert nem érti, hogy miről van szó. Az ő esze még nem tud bánni a számmal, mint fogalommal, ő a számot a tárggyal még összeforruva látja. Ha azt kérdezzük pld., hogy 3 meg 2 mennyi? Felelet helyett valószínűleg visszakérdi: „de hát mi, alma vagy dió, vagy micsoda?” Igen, mert a gyermek lelke az érzéklések, a képzetek világában él s még nem érett arra és nem elég gyakorlott abban, hogy a tárgyak közötti számviszonyt belátván, erről elvontan is tudjon gondolkodni.

A mint a számtanításban tovább, tovább haladunk, a számmiveletek mindinkább bonyolódnak és mind több, több készséget és abstraháló képességet igényelnek. Az abstractiót segíthetjük egy darabig a tárgyakon való érzékeltetéssel, de vajmi hamar kifogyunk az iskolában a számpéldák valóságos szemléltethetéséből.

Az észmiveltségnek egy bizonyos színvonaláig fel nem emelkedett emberek csak azt tudják igazán megérteni és belátni, a mit közvetlenül magok érzékelték, magok tapasztaltak. A mások gondolataiba éppen oly nehezen tudják bele képzelni magukat, mint a mily nehezen tudnak az érzéki benyomások határvonalán felül emelkedni, s elvont észmunkával foglalkozni. Ezekre nézve tehát a felsőbb számmiveletek, a melyeket csak kis mértékben tudunk érzékeltetni, homályosak, vagy éppen teljesen érthetetlenek maradnak.

b) A számtanítás sikertelenségének egy másik oka a tanuló tehetség hiánya. Tapasztalásból tudjuk, hogy egyik tanuló könnyebben halad a számtanban, mint a másik, pedig ugyanazon tanítótól tanulnak, ugyanolyan módszerrel. Azt is tapasztalhattuk, hogy némelyik egyéb tantárgyakban igen jó sikert tud felmutatni, de a számvetés mesterségével teljességgel nem boldogul.

Ez a körülmény még azt a gondolatot is felkölthette némely tanítóban: hátha a számvetés a gondolkozó-tehetség gépezetének, t. i. az agynak olyan sajtós munkája, a melyhez a gépezetnek egy külön, e végre alkotott része szükséges, és ha ez a matematikai agyrész nincs eléggé kifejlődve, képtelen haladni a számtanban. Valamint van színvakság, midőn a különben ép és használható szem egyik vagy másik színnek a meglátására, felfogására képtelen; hátha van számvakság is, midőn az agyidegei képtelenek a számvetés abstractioira, noha egyéb tekintetben képesek minden más szellemi munkára.

E nézettel szemben áll azoké, a kik azt állítják, hogy ha a tanuló bármelyik tantárgyban sikert mutat fel, jele hogy van tanulni való esze, s a melyik agy egyikféle szellemi munkára képes, képes az a másikfeléire is, csak jól kell tanítani.

I.

Hogy melyik nézet helyesebb, annak eldöntése képezheti vitatkozásunk egyik tételét, a melyet röviden így formulázok:

A tanításban van-e hiba, ha a különben jó tanuló gyermek a számvetéssel nem boldogul, vagy csakugyan fel-kell vennünk a számra nézve külön tehetséget, külön lelki arravalóságot?

c) A harmadik ok, a mely miatt a tanulók a számtanban nem bírnak haladni, a rossz tanítási módszer. A középkor iskolái a módszerre, úgy szólván, semmit sem adtak. A tantárgyat tanították magáért a tárgyért, de nem azért, hogy a gyermek értelme fejlődjék, esze világosodjék általa. Nem a tantárgyat szabták a gyermek erejéhez, hanem a gyermeket akarták hozzá szabni a tárgyhoz.

A gyermeket 11—12 éves kora előtt még értetlennek tartották arra, hogy vele a számvetést megkezdhessek. A leány-gyermekeknek pedig vagy egyáltalán nem is tanították számtant, vagy csak az összeadás és kivonás, s némely kiválóbbakkal a szorzás mesterségét ismertették meg, nem tartván őket elég szellemi képességgel bírónak arra nézve, hogy az osztási miveletet is megértsék.

A lélekbutító rendszer pedig, a melylyel a középkor iskoláiban tanítottak, abból állott, hogy a tanulók legelőbb számláltak rendben fel 1000-ig s még tovább, és egyúttal megtanulták a számjegyeket leírni. Azután az összeadás, kivonás, szorzás és végül, de csakévek mulva, az osztás szabályait bemagolták, és pedig latin nyelven. Majd a táblán végrehajtották gépiesen a miveletet, a nélkül, hogy értették volna, hogy mit és miért cselekesznek. A merev példát sablon szerint leírták, a régula szerint kidolgozták, s a végén az eredmény ékes, látható numerusokban eléjött a napvilágra, a nélkül, hogy tanító s tanítvány értették volna lényegileg, hogy mimódon és miért.

Csak a memoria és megint a memoria terhelte-tett. Megértés, belátás, világos felfogás, szabad öntevékenység ismeretlen dolgok voltak az iskolákban.

A kik a gyermek kinlódását meg is szánták, nem tudtak másképp segíteni rajta, mint hogy a regulákat versekbe foglalták (néha hexameterekbe), — gondolván, hogy így könnyebben be lehet emlézni. Így nem csoda, hogy a felsőbb osztályosok is nagy számtudósnak tartották azt a társukat, a ki a törtszámokkal is tudott bánni.

Ha már ilyen módon ment a számtanítás a középtanodákban, képzelhetjük, milyenen haladhatott az

elemi iskolákban. Évekig tanult a gyermek s mind a négy alapmiveleten nem birt keresztül hatolni. A tanító maga is nagy vívmánynak tartotta, ha a 6-dik v. 7-ik iskolai évben néhány kiváló tehetségű növendékét bevezette az osztás számmiveletének és a törtszámoknak a labirintusába, a hol aztán szerencsésen el is tévelyedtek.

Hogy ily gyarló tanítás módszer mellett is váltak ki a középkorban egyes számtudósok, azt nem lehet érvül hozni fel a módszer helyessége mellett, mert azok nem a tanítás által, hanem annak dacára küzdöttek ki magukat az általános sötétségből.

Egy gyakorlati paedagogus állítása szerint a jó tanítási-módszer a legbiztosabb garancia a cél elérésére. A jó módszer fontos voltának támogatásául a következő érveket hozza fel:

a) A jó módszerrel a gyengébb tanulók is tudnak haladni, nemcsak egyes kiváló tehetségűek. b) A vidám munkakedv általános, s nem unatkozik az osztály legnagyobb része. c) Jó módszerrel tizedrész annyi idő alatt tiszszerte több sikert lehet felmutatni, mint rossz tanítási módszerrel.

A felhozottak után már összefoglalhatom és ki-tűzhetem vitatkozásunk egy másik tételét a következő kérdés alakjában:

II.

A számtanítás nehézségének, vagy éppen sikertelenségének oka mily mértékben keresendő: a) a tantárgy természetében, b) a tanuló észtehetségében, és c) a tanító módszerében?

E bevezetés után, melyet szükségesnek tartottam az ezután tárgyalandókra nézve, rátérek tulajdonképeni feladatomra: t. i. vitatkozási alapul előkészítem a népiskolai I-ső korosztály számtani anyagát, módszerét és segédeszközait tárgyazó tételimet azon különféle felfogások, vélemények, eljárások bemutatásával, a melyek részint a gyakorlatban, részint a szakemberek könyveiben e tárgyra vonatkoznak.

Népoktatási törvényünk szerint a 6-ik életévét be-töltött gyermek már iskolaköteles, tehát normális kör-ülmények között az elemi népiskola I-ső osztályában 7-dik és 8-dik évökben járó gyermekeket találunk. Vi-tatkozásunk folyama alatt csak ilyeneket kívánok szem-előtt tartani.

Tekintve azt, hogy e kis gyermekek most jöttek az iskolába, s ha hoztak is hazuról valami csekély számismeretet, azt a tanító biztos alapul nem veheti, s arra nem építhet: a számtant legelől, az 1-en kell kezdenünk.

A miniszteri tanterv az első korosztály egész évi számanyagát 1-től 20-ig, legfeljebb 30-ig terjedő szám-körben határozza meg.

A gyakorlatban nem mindegyik tanító szabja ma-

gát ehhez, hanem jóval túl halad év folytán a 30-as számkörön, s olyan példákat is dolgoztat a tanév vége felé, a melyek egyik, másik összegekben a 100-at is meghaladják. Ezek azzal indokolják eljárásaikat, hogy a gyermekek, ha egyszer rákaptak az összeadás, kivonás s a többi számmiveletek menetére és fogásaira, könnyűséggel dolgozák ki a nagyobb számkörben mozgó példákat is, s ok nélküli visszatartóztatás lenne őket a 30-an túl nem bocsátani.

Mások még a 30-as számkört is igen soknak találják az I-ső korosztályban; mert szerintök itt nem a gépies készség, hanem a számfogalmak és miveletek megértése, tiszta felfogása a fődolog. Itt az alapot kell megvetni; tehát nem szabad csak felületességgel haladni át a számvetés elemein, mert a gyenge alapra nem lehet a felsőbb osztályokban biztosan tovább építeni. Ha valahol áll az, hogy csak fokozatos és minden lépésben biztos haladás vezet sikerhez, leginkább áll a számtanban.

Dittes, egyik jeles német paedagogus, az osztatlan népiskolában megelégszik, ha a I-ső korosztályal a tanító a 10-ig haladt, természetesen úgy, hogy a gyermekek 1-től 10-ig mindegyik szám fogalmával tisztába jönnek s a velök végrehajtható miveletekkel nem csak gépiesen, de tudatosan és önerejükön, fennakadás nélkül, tudnak bánni. — Inkább keveset, de biztosan, mint sokat — ingadozva.

III.

Vitatkozásunk harmadik tétele lehet tehát ez: az I-ső korosztály számanyaga túllépje-e a 10-et, s ha igen, meddig terjedhet?

(Folytatjuk.)

Paal Ferencz.

* * *

Az ezekben előterjesztett vitatétel tárgyalásáról közöljük a következő kivonatot.

A két első tétel egymással kapcsolatos levén, összefoglalattott s így szólottak hozzá a következő tagsársak:

Kozma József szerint a számtanítás eredménytelenségének oka egyfelől a helytelen módszerben; másfelől a növendék tehetsége hiányában keresendő. A tanítás alsó fokán, midőn túlnyomó a számszemlélet, mindenik növendék meglehetősen halad, de a felsőbb osztályokban, midőn a számtanítás elvontabbá válik, a siker már kevésbé megfelelő. Itt a növendék részéről már némi arravalóság is igényeltetik, de ha ez meg is van, a kellő eredményt csak jó módszerrel érhetni el.

Fazakas József szerint, ha azt vesszük figyelembe, hogy vajon gyermek válhatik-e kitünő mathematicussá, erre igen is külön tehetség kell; de ha csak a mindennapi életre szükséges számtani ismeretek elsajátításáról van szó, akkor a külön tehetség felvétele feleslegesnek tartja. Jó módszer mellett, az elemi népiskola tananyagának elsajátítására minden gyermeket képesnek ítéli. *)

*) Kellő beosztással, aztán meg a rendes iskolába nem való helyük s felesleges leszámításával igaz is e.

Rieger Imre szintén ily értelemben szól, s a számtanra nézve külön tehetségnek felvételét a psychologia elveivel meg, nem egyezőnek tartja.

Benedek Áron szerint vannak gyermekek, kik főleg eleinte nagyon kevés hajlamot mutatnak e tárgy iránt, s bár jó vezetés mellett némileg az ilyenek is fejleszthetők, de ezek koránt sem képesek versenyezni azokkal, a kiknek erre különös tehetségek van.

Benedek Samu osztja előtte szóló nézetét. Gyakorlati tapasztalás alapján állítja, hogy vannak oly gyermekek, a kikkel folytonos szemléltetés mellett sem érhetünk célt. Némely gyermek könnyen tanul olvasni, de a számra nincs képessége. Nem a módszer gyengesége, hanem a természeti adomány hiányában látja az eredménytelenség okát.

Deák József szintén a tapasztalat alapján állítja, hogy a számra kiválóbb tehetség kell mint pl. a történeti tárgyakra. Két egyenlő képzettségű gyermek sem számol egyformán. Ennek oka, hogy a különböző számfogalmak elsajátítására, az egyes gyermekek más-más korban jutnak el. Pl. mily nehezen tanulják meg némelyek szemléltetés után is a szorzó táblát, míg mások már az első ízben magukévá teszik.

E vitatkozás eredménye, hogy a számtanítás sikerére nézve a jó módszer mellett, a gyermek részéről, ha nem is külön tehetség, de legalább bizonyos természeti arravalóság kívántatik.*)

A III-ik tételhez, azaz ahoz, hogy a népiskola I. korosztályának számanyaga meddig terjedjen, hozzászóltak a következők:

Fazakas J. szerint 20-ig el lehet menni.

Benedek Áron ezt egy egész tanévre kevésnek tartja; mert mentől kisebb körre szorítkozunk a számtanításban, annál hamarabb válik unalmassá e tárgy a gyermekekre. Ezért az I. korosztályban legalább a 30-as számkört bevégeztetni kívánja.

Benedek Samu szerint az osztatlan népiskola I. korosztályában 20-ig haladni elég. E számkört is elég változatossá lehet tenni. A kisebb kört jobban feldolgozhatja a tanító.

Kozma József a számkör meghatározásánál mindenképp előtérbe veendőnek tartja azt a módszert, melyet a számtanításban követünk. Így ha Henschel módszere szerint tanítunk, 100-ig is elmehetünk, mivel e szerint előbb csak az összeadást és kivonást gyakoroljuk; de ha Grube módszerét követjük, melynél minden egyes számnál minden művelet gyakoroltatik, akkor a 20-as számkört elégnek tartja.

Paal Ferencz szerint Grube éppen a sokoldalú feldolgozás által tűnik ki, mint mester. Ha a gyermek 10-ig teljes biztossággal nem tud számolni, bajosan halad tovább. Elégnek tartja, ha a 10-es számkör jól feldolgoztatik, a 20-nál tovább pedig éppen nem menne.

E vitatkozás eredménye, hogy az osztatlan népiskola I. korosztályának számtani tananyaga a 20-as kört meg ne haladja; de ezt teljesen fell kell dolgozni, Grube módszere szerint.

(Folytatjuk.)

Rieger Imre.

*) Minden tárgyra áll ez; de az is igaz, hogy jó módszerrel mindenképp s mindenikre fejleszthető az arravalóság és belátás.
A szerk.

KÖNYVISMERTETÉS.

Nótan, vagy az asszonyi hivatás tudománya.

Intézetek, képezdék, felsőnép- és polgári iskolák magánhasználat számára.

Irta: **de Gerando Antonina.** Kis 8-rétű, 102 lap. Megjelent Kolozsvárt, Stein Jánosnál, 1880-ban. Ára 30 kr.

(Befejezés.)

A hetedik fejezet jelentős címe és fontos tárgya: „A nő mint feleség.” Itt azzal kezdi fejtegetéseit a szerző, hogy a házasságot kényes hérdésnek tartja. — Ez — kivált korunkra vonatkoztatva — igaz; de az már legalább is túlzott állítás, hogy „oly kevésé van még ismervé, hogy eddigi ismereteinkkel egy lángeszű író sem remélhetné (!) egész alaposan tárgyalhatni.” Hiszen eléggé ismeretes biz az, jó és rossz oldalairól egyaránt; s itt-ott a szerző is tud róla egy s más figyelemre méltót mondani. De mondásai közt e fejezetben is sok a nagy hangú szólam, a franciás frázis. Ilyen például a tételének utolsó része: (A házasság) „a természet törvénye szerint, két egymást kiegészítő lélek összeolvadása kellene hogy legyen, oly mértékben, hogy csak egyetlen morális egységet képezzenek, — mely bővebb magyarázat nélkül alig érthető; ilyet azonban a t. szerző csak nagyjából adni sem próbált.

Kétség férhet emez állításához is: „Mindenik fél... a jellem azonossága által vonzódik egymáshoz.” Mert az élet akárhány példát mutatott már arra, hogy az érdekelt felek jellemének nemesak azonossága, hanem hasonlósága nélkül is keletkeztek szívbeli viszonyok, köttettek házasságok. És nemesak regényírók munkái, hanem életből merített tapasztalatok is igazolják a sokszor hangoztatott állítást, hogy szerelemben s házasságban gyakran éppen határozott ellentétek vonzónak egymáshoz.

Nem értem, mit akar mondani azzal a szerző, s miért hangsúlyozza oly kiválóan azt, hogy a házasság boldogságára okvetlenül szükséges, „miserint nő és férfi arra már gyermekéskéntől el legyen készítve.” — Ugyanis semmi utat, módat nem tudok: hogyan lehetne erre férfit és nőt már gyermekésküdtől elkészíteni? De a szerző is hallgat róla, vagy legalább a mit a következőkben mond is, azzal sem célozhat teljességgel gyermekekre. — Hiszen csak nem gyermekeknek szól e lecke: „erkölesi és gondolkozó lényhez méltóan, (azt) teljes szabadsággal és öntudattal vigyék véghez és ezen fontos lépésekben semmiféle mellék érdekek által ne vezéreltessenek!?”

Helyes a tanács, hogy az ifjú leány (s még a korosabb se) bizza „ez egész életére döntő választását sem a véletlenre, sem képzelő tehetségére, sem vak ösztöneire;” de az már — legalább jelen viszonyaink szerint — a legtöbbré kissé igen is merész óhajítás, elkapató biztatás, hogy csak olyat szeressen, a ki „szellemileg egyforma képzettségű” vele. — E feltétel nélkül is volt már elég boldog házasság s lesz bizonyára ezután is, — kivált ha modern korunk képzetesebb s miveltebb hölgyei is megelégesznek azzal, hogy jövendőbelijöket „tisztelhessek, becsülhessek;” s nem esengenek a t. szerző utópiája szerint az után, hogy — „bámulhassák” is. — Különben is bámulni, csak azt bámuljuk, a mit v. a kit nem érthetünk, ezt

pedig komolyan a t. szerző sem kívánhatja — boldogságuk alapfeltételül — a házaselekre nézve!

Aztán: mit bámuljanak egymáson az „ugyanegy erkölcsi színvonalon álló és szellemileg egyforma képzettségű“ egyének, mint a milyeneknek a szerző a jövő kor házaseleit óhajtja?!

A bámulat különben is muló ingere kielégítésénél s legtöbbszörre hiú eszközei hajhászatánál sokkal helyesebb és üdvösebb minden nőre, ha — a mint a szerző is ajálja — olyanhoz megy nőül, „kit szívével, lelkével szerethet ... és kinek, a mint a magyar oly jól mondja, valódi feleségé, azaz lelke felévé lehet egész életére.“

E valóban jó tanács után azt a kérdést veti föl a szerző: „mi minden házasságnál a cél?“ S felelete rá: „kettő (van). Egy magán érdekű: a két fél törvényszerinti boldogsága; s egy általános érdekű: a haza javának előmozdítása.“ Az elsőről az idézetnél többet nem szól; pedig kíváncsian vártuk volna annak a kimagyarázását, hogy mit ért a szerző az alatt a „törvényszerinti boldogság“ alatt. Nő, de ha erre adós maradt a felelettel; legalább kárpótlást nyujta ezért azzal, hogy annál szebben, lelkesítőbben s legalább az alapelveiben elég tüzetesen és nyomosan fejté ki a második cél elérhetése feltételeit. A mit erről 3 $\frac{1}{2}$ levélben mond, legnagyobb részben mint helyes, időszerű és szívbe vésní való. És a kik a szerzőnek itt osztogatott tanácsait megtartják s követik, nemcsak a hon és köz javát mozdítják elő családi életökkel, hanem óhajtott egyéni (de nem törvényszerinti) boldogságukat is föllelik benne.

Ha terünk engedné, nagy örömről válnék, ha bő kivonatot adhatnánk az itt fejtegetettékből.* Tér hiányában azonban meg kell elégednünk azzal, hogy az 56—63 lapokra írottak figyelmes elolvasását s megszívlelését kiválóan ajáljuk fiatal nők és férjhez menendő leányok figyelmébe.

De abban ne fogadják meg, vagy legalább félre ne magyarázzák a szerző szavát, hogy a vagyont s gazdaságot csak „másodrangú, mellékes kérdés“nek tekintsek. Sőt inkább merítsenek mind magukra, mind nemzetükre hasznos okulást a példából, melyet a 61-ik lapon maga a szerző mutat föl, midőn mondja: „Ha (helyesen: hogy) Franciaország oly gyorsan felvirágozhatott ismét, a borzasztó porosz háború után, azt főképp annak köszönheté, hogy gazdag volt. Majd minden családnak meg volt a kis félretett összege, mert ott az a nők büszkesége, ha minden évben növeszthetik a megtakarításokkal szerzett tőkét.“ — Ha így lenne nálunk is, bizonyára kevesebb boldogtalan házasság volna!

Amde, hogy így lehessen, nem volna szabad józanul gondolkozó szerzőnek ily felforgató teoriákat hirdetnie: „nagy gazdaság épp oly erkölcstelenítőleg hat a lélekre, mint a nyomor.“ — Szerencsére nálunk becsülettel szerzett, avagy ugyanígy megtartott s gyarapított vagyorról, még ha nagy volt is, ellenkezőt bizonyít a tapasztalás és történelem. — Például a Szechényi s Mikó kezében — a mi szerényebb viszonyainkhoz képest — elég tisztességes nagy vagyon volt, de azok erkölcstelenítőleg alig hatottak valahol, ellenben áldást hintőleg sokfelé.

Hosszasan foglalkoztam e fejezettel; de mentsem az, hogy egyes téves részletei mellett is ezt tartám a kis művecske legérdekesebb s legsikerültebb részének.

*) Alkalmilag talán adunk is; mert igazán megérdemli.

Különben is a hátralévőkkel már rövidebben bánok el, mert az eddigiekből már úgy is eléggé meg lehet ismerni a mű szellemét s a szerző megbízhatóságát.

A nyolcadik fejezet címe: „A nő mint anya.“ Új dolog alig van benne. Az egész, úgy szólva, rövid kivonata bármely újabbkori neveléstan hasonló című cikkének. Inti benne a szerző az anyákat, hogy a bölcsőtől kezdve neveljék magok gyermekeiket; szerettek meg velők a jót; ne kényeztessék őket, de túlszigorúak se legyenek irántok; szoktassák önuralomra, neveljék önállóságra. — Nőnevelésről lévén szó, hozzátehetné volna azt is, hogy szoktassák lemondásra is; mert korunkban sok a túlszigorított igény, az álkiváncsok; s a szülők példája pedig ragadós sa gyermekek legfőképp e miatt annyira túlkövetelők.

A kilencedik fejezet, melynek címe: „A nő a cselédek és alárendelt egyénnel szemben“ — jó részben Légouvé hatása alatt készült. De úgy, hogy midőn a szerző itt előadott útmutatásait olvasám, önkénytelenül is a helybeli „Cseléd könyvek“ elején olvasható szabályrendelet jutott eszembe. Messze jövőbe méltázó ábrándoknál (mint a milyen például ez: „Tulajdonképpen az ideál a cselédekre nézve az volna, ha az ember őket tökéletesen nélkülözhetné“) alig is van egyéb e fejezetben annál, mint a mi fukarabb szavakkal ugyan, de az imént címzett szabályrendeletben is meg van. — Arról azonban nincs tudomásom, hogy honboldogító szabályrendeleteink értelmében, egy kategóriába volnának sorozva a „nevelők s nevelőnek“ a cselédekkel. Szerzőnk beosztása ilyesmit gyanítat. Ő, ugyanis e fejezet végén csak úgy odavetve szól róluk; s ajálja az anyáknak, hogy ha már nem nélkülözhetik, ajándékozzák meg bizalmukkal „fogadják egészen barátságukba“ (Zárjel közt, a nevelő urakra féltékenykedő férjekkel szemben, kötelességemnek ismerem megjegyezni, hogy az utóbbi idézetet nemcsak én huztam — tréfából — alá, hanem az eredeti szövegben is ritkított betűkkel van nyomtatva. — Ha nem hiszik, üssék fel a könyv 79-ik lapját!)

A megelőző fejezetre hivatkozással, nem ártott volna itt is megjegyezni, hogy a gyermekeket — a lehetőleg — nem kell cselédekre bízni. S ezt a főrangúnak is szóló íróny inkább megtehetné volna, mert köztudomású dolog, hogy főuraink gyermekeinek legelső jó barátai többször — cselédek.

A tizedik fejezet a „Közerények“, meg „A nő mint honleány“ cím alatt már elég új dologról szól. Ilyen már a bevezetése is, melyben ünnepélyesen enunciálja a szerző, hogy a nőnek „politikai kötelességei igenis vannak, és a közerényeket épp oly buzgalommal kell neki megszerezni igyekezni, mint a magán erényeket.“ — Jó a tanács, hogy a közdolgok; s a haza sorsa iránt a nők se legyenek közömbösek; de fejledező társadalmunkban veszedelmes dolog annyira hangsúlyozni, hogy „minden élet költészete, sőt lehet mondani egyetlen felsőbb éltető ereje, főképp a nőknél: az önfeláldozás, mely nélkül az élet rideg, kopár célnélküli“ stb.

A hazaszeretet ajállása ellen nem lehet szavunk; de az 1789-ki női aktív cselekvényekből s különösen a Carlyle mngékelte „Nők felkeléséből“, akár örökre is, minél csekélyebb részt kívánunk Magyarország hőlgyeinek. — Csak örömről vált azért, hogy szerzőnk a „szabadságszeretet“ mellett azt sem feleli hangsúlyozni, hogy „a szabadságot csak az szereti igazán, ki a törvényeket szíve mélyéből tiszteli.“

Nem árt, ha „a politikai s polgári egyenlőség“ valódi kivánalmairól is több és helyesebb fogalmat szereznek a művelt névre igénytartó honleányaink; mert korunkban alig van már valamire való nemzet, a melynek női annyira rangkórosak volnának, mint a magyarokéi. De a tulajdonképpeni politikára alig hiszem, hogy egyhamar jelentős befolyást gyakorolhassanak, habár a szerző erre is felhívja figyelmüket. — Békítő, csilapító és engesztelő szerepök és szellemök azonban e terén is soká lehet még üdvhozó, áldásos.

Legidősebb és legjobb tanács pedig, a mi itt is a fejezet végére maradt, s így hangzik: „Legyen azon a nő, hogy minél kevesebb anyagi és szellemi gazdagság vesszen kárban a hazában. Legyen őrangyala azon helynek, melyben él... Ha falun él, igyekezzék jó tanácsos, buzdítással emelni a földművelést; pártfogolja, javítsa az iskolákat, terjessze a világhosszút.“ — Ezekre bátran utána mondjuk a szerzőnek: „ez által legtöbb hasznot fog hajtani hazájának!“

A tizenegyedik fejezet: „A nő szerepe a társadalomban.“ Hogy ennek a nő megfelelhessen, a szerző szerint, különösen két szenvedéllyel kell birnia: „Rendíthet(et)-lenül kell hinnie a haladásban, és szeretnie kell melegen, önfeláldozóan az embereket, az egész emberiséget.“ — Szerintem ezek közül egyik sem szenvedély. Az utóbbi pusztán érzés dolga s felebaráti kötelesség; az előbbi emberismeret, tapasztalás, tanulmány s ezek hatására megtisztult szemlélet s általuk megérlelt, helyes gondolkodás eredménye.

Aztán: minek mindig azt az „önfeláldozás“-t emlegetni? Hát nélküle nem lehet hivatásunknak megfelelni; kötelességünket hiven teljesíteni?

Fontos ügyben s ellenállhatatlan szükség kívánatára mi is tulajdonítunk becsületet az önfeláldozásnak, habár nem is valljuk a szerzővel a nagy frázist, hogy „ez világegyetemünk egyik talpköve, támasza, (mely) ha egyszerre eltűnnék, semmi sem állhatna fenn, minden összeroskadna világrendszerünkben.“ — Mi ily támasznak, talpkőnek — Berzsényivel — a tiszta erkölcsöt ismerjük; s ebbe okkal-móddal s a maga idején beléértjük az önfeláldozást is. De nem azt a „mindennapi, minden pernyi önfeláldozást,“ melyre a szerző céloz, de a mely e szép nevet — legfeljebb — szójáték gyanánt érdemelheti meg.

Egyébiránt szerzőnk szépen s lelkesítőn szól arról, hogy mikben kell nyilvánulnia embertársaink iránti kötelességünknek. Lelkesítésének hátránya csak az, hogy sok benne az ismétlés az előbbi fejezetekből. — Általában a gondos beosztás s a logikai pontos eszmemenet éppen nem tartozik a „Nőtan“ írója kiválóbb érdemei sorába.

Különösnek tartom, hogy a ki „az igazságot, jóságot s embertársaink életének, értelmének és becsületének tiszteletét,“ mint társadalmi erényeket, prédikálja, ilyeneket hirdet: „Férfiak magukra csak vitatkozni vagy szónokolni tudnak, mikor nem utánozzák magok részéről a nők üres fecsegéseit. Hogy érdekes beszélgetés, élénk eszmecsere fejlődhessék, okvetlen szükséges, miszerint nők és férfiak legyenek együtt.“ — S még inkább csodálom, hogy ha — talán az irodalom-történeti emlékére francia „salonok“ hatásától elragadtatva — már annyira vallja szerzőnk ez elvet: miért irt oly rövid recipét arra, hogy hogyan szabaduljanak a nők az „üres fecsegés“-től s hogyan viseljék magukat társaságban.

A tizenkettedik fejezet: „A nő a termé-

szettel szemben“ nagy cím alatt édes keveset ad. — Jó formán csak arról szól, hogy minden élő lény iránt legyünk tisztelettel; az állatokat ne kinozzuk. E thema-röpke variációjában egy helyt e naiv vallomásra és tanácsra bukkanánk. „Gyakran elkerülhetetlen, hogy halált ne osztogassunk: de tegyük azt meggondolással, ellenszenvvel és csakis midőn a szükség kényszerít minket rá.“ — Ezzel a gyöngéd szerző bizonyosan az ártatlan baromfiak sorsára gondolt. Én nem értem, hogy egy csirke megöléséhez miért kell ellenszenv; de azt igenis tudom, hogy a természetben vannak bizonyos önfenntartási szabályok, melyeknek minden embernek alá kell magát vetnie. — Ily dolgokban a sentimentalismus vagy negédeség, vagy gyávaság; s hogy ezek egyike sem valami nagy szakácsnői erény, erről igen sok félig leölt jámbor csirke szánalmas vergődése tett már tanúságot.

Megjegyzem még e címénél fogva sokat ígérő, de valójában keveset adó fejezetre, hogy ennek tartalma helyett sokkal tanulságosabb lett volna a nőt nem a kültermészet élő lényeivel, hanem saját természetével állítani szembe.

Ha megemlítem még, hogy a 12 fejezet után emelkedett hangulatu „Zárszó“ rekeszti be a művecskét — minden mondandómat elmondottam róla.

Es most, — miután sokaknak talán unalmára is — végig mentem az egészen, ismertetésem eredményeül csak ismétlhetem, hogy e művecske tankönyvnek teljességgel nem való, de gondolat-ébresztő és kellemesen szórakoztató olvasmányul igenis használhatják azok, a kik a szerző tévedéseit könnyen észreveszik, s magokat az ő szóvirágai- s nagy mondásaival józan eszükből kiforgatni nem engedik.

Dr. Bartók István.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

A III. egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottságának pünkösdi nagygyűléséről.

A szent lélek kiöntetésének emléke ünnepén hazánk több tanító-egyesületének képviselői, a népnevelés ügyét lényegesen érdeklő tanácskozások folytatására, gyűltek egybe országunk fővárossában, Budapesten.

Mint megyénk s a testvér Torda-Aranyosmegye tanító-testületének képviselője, magam is részt vettem e gyűlésen; s ezért már csak megtisztelő megbízásom is megkívánja, hogy — hivatalos jelentéstétel helyett — legalább nyílt tudósítással számoljak be a nagygyűlés lefolyásáról s alatta szerzett tapasztalataimról.

Készséggel s örömmel teszem is ezt; mert tanácskozunk, a napirend egyik legfontosabb tárgya — az országos szövetség — ügyében aránylag nagyon is megáradt sok „szófia“ mellett sem volt eredménytelen.

De nem ítélet-mondáson, hanem annak a kedves visszaemlékezésnek a tolmácsolásán kell vala kezdenem, a mely még most is melegíti lelkemet, azért a sok barátságos szivességért és lekötölező előzékenységért, melylyel fővárosi pályatársaink, s különösen a végrehajtó bizottság tisztviselői meg a rendező bizott-

ság tagjai minket, vidéki küldötteket, fogadtak s velök való érintkezéseink során, úgy szólva, egészen elhalmozta. Szívből is mondtunk nekik érte „hivatalos köszönet“-et; s hogy ezt éppen én tolmácsolhatám, ez annival jobban esett lelkemnek, mert — megvallva az igazat — legalább a magam részére, mint a ki a fővárosi, lelkes tagtársaknak nagy többségével pár kérdésben határozottan ellentétes állásponton állottam — ily fogadtatásra teljeséggel nem számítottam.

És annival kevésbé is számíthattam, mert már a „találkozó estély“-en kapott és osztott csipkedésekből tapasztaltam, hogy éppen a „leglelkesebbek“-ben nagyon is rossz vért csináltam magam ellen azzal, hogy a szövetség ügyében legújabbán kiadott, miniszteri leirat közlésekor — lapunk legutóbbi számában — „tisztel-teljes elismerést és hálás köszönetet“ mertem emlegetni.

No, de a hogy rendre-rendre megismergettük s egyben-másban meg is értettük egymást, már a találkozó is megszűntek a csipkedések; a gyűlés komoly tárgyalásai közepette pedig csak is úgy állottunk egymással szemben mint ellenfelek, s nem mint ellenségek.

Itt pedig — a hallgatóságot leszámítva — már voltunk legalább vagy 100-an, — kivált ha kettők-kettőnek számítjuk be azokat a képviselőket, a kik egy személyben két egyesületnek is meg voltak bizva a képe viselésével. S ez nem nagy szaporítás, mert ilyenek mindössze is hárman voltak; és a mi votumunk is csak egynek-egynek számíttatott.

Ez utóbbi adatot sem sérelemképpen említtem föl, hanem csak azért, hogy jövőre a vidéki egyesületek is legyenek körültekintőbbek képviselőik megválasztásában. Hiszen, ha a központból való távolságuk, anyagi helyzetük s talán szerénységük nekik nem is engedi meg, hogy utánozzák azoknak a fővárosi egyesületeknek a példáját, a melyek közül egy pár most 5—7 megbízottat is küldött ki a kebeléből; azt — legalább a buzgóbb törekvésűek — csak megtehetik közülök is, hogy évenként bár egyszer küldjék fel egy pár megbízható emberüket a különben is sok látni —, nézni- és tanulni valót nyújtó fővárosba, hogy ezek közvetlen tapasztalat és tiszta meggyőződés alapján referálhassanak nekik arról, hogy mit csinál az ő nevök-és érdekekben a központ.

Ha ezt nem tudják, vagy nem akarják megtenni, hiában ábrándoznak olyan egészséges, képviselői alapra fektetett szövetségről, vagy bárminemű központi szervezetről, a melyre kellő és állandó befolyásuk lehessen. Mivel pedig, ha elszomorító is, de tény, hogy kivált a központtól távolabb működők közül, ha még oly buzgón akarják is, csak kevesen tehetik ezt: sem nem méltányos, sem nem tapintatos, hogy a fővárosban, vagy a közel vidékén lakó lelkes ügybarátok oly kicsinylő gúnynyal hangoztassák azt, hogy „a miniszter megfelelő állami segély mellett kíván — legalább 3 évenként — országos tanító-gyűlés összehívásáról gondoskodni.“ —

És — hogy mindenben őszintén mondjam meg az igazat — efélett éppen akkor volt legkevésbé méltányos és tapintatos hangoztatni, mikor az olyan fontos tárgyú összejövetelekre, mint a minő a mostani volt, a vidékről felutazó képviselők részére még vasúti díj-leengedést se tudtak kieszközölni, mert — hát az e végből az egyes vasúti igazgatóságokhoz benyújtandó kérelmekre 50—50 kros bélyeg kellett volna.

Nem szemrehányásképpen, vagy vádaskodásból irtam, a mit irék; hanem azért, hogy helyzetünk tisztább felfogásához némi felvilágosítással járuljak. S ha már benne vagyok e themában, őszintén kimondom azt is, hogy én az olyan szövetségre, vagy általános tanítótestületre, a melynek gyűléseire csak néhány egyesület küldheti el a maga képviselőit, nem sokat adok, országonak pedig teljességgel el nem ismerem. Mert hát nem szóval való játék-e az, hogy a mikor mi 10—12 törvényhatóságból 50-en, 60-on nagynehezen összeverődünk, úgy beszélünk, mintha az egész ország 20—21 ezer tanítójának a megbízottai volnánk, — holott igen jól tudjuk, hogy e tekintélyes számból legalább is 10 ezer annyit sem tud a mi „nagygyűlésünk“-ről, hogy itt és ott, meg akkor s ekkor az ő nevükben is tanácskoztak s tanácskoznak?

S ha a »vota non numerantur, sed ponderantur« (= a szavazatoknak nem a száma, hanem a súlya dönt) elvét valljuk is: pusztán ennek az elvnek a vallásával beléringathatjuk-e abba a kábitó álomba magunkat, hogy ha egy kis buzgósággal, sok szóval és nagy lelkesedéssel valahol innen-onnan néhányan összejövünk, ott aztán egyszerre megismerjük s mind elmondjuk mi ennek az országnak minden ügyét, baját; akár az ujjunkon számláljuk föl minden égető kívánságát? . . .

Pedig úgy tetszik nekem: már is ringatódzunk ez álomban, vagy legalább álomba! Hogy miért? — számot adok róla.

Köztudatú, hogy van a hazában legalább 130—140 tanító-egyesület. Ezek közül a végrehajtó bizottság pünkösti nagygyűlésére képviselőt küldött 27, s rajtok kívül a megvitandó tárgyak felől írásban nyilatkozott 5, s így képviselője közreműködésével vagy átíratával hozzájárult tehát a bizottság munkálkodásához összesen 32 egyesület; de sem A-t, sem B-t nem mondott 98, s illetőleg 108. Az egybegyűltek is legnagyobb részben mind fővárosi tanítók voltak, s vidéki küldött mindössze 14 volt jelen. S mégis a „Népnevelők Lapja“ így kezdi a gyűlésről adott tudósítását: „Alig volt még eddig a magyarországi néptanítók központi bizottságának oly impozáns gyűlése mint a mostani.“ — Elhiszem, hogy igaz; de a fennebbi számadatokra gondolva, hozzá merem tenni: szomorú, hogy így is igaz. És ezért nem merném nyugodtan aláírni az imént idézett lap megkezdett tudósításának eme folytatását: „A jelen évi pünkösti nagygyűlés meggyőzött bennünket arról, hogy hazánk néptanítóiban van önzetlen, őszinte és meleg ér-

Melléklet a „Család és Iskola“ 11-ik számához.

deklódás a népnevelés ügye iránt; van szilárd akarat és kellő tetterő szolgálni a népoktatás ügyet az iskola falain belül, de azon kívül is.“ — Mindez lehet egyebekért, de nem a mi impozáns gyűlésünkért. Oly nagy dolgokról, mint a minőkről a t. tudósító úr szól, komoly gondolkodású embernek különben sem lehet, egy összejövetel helyén s pár nap alatt — bármily impozáns nagygyűlésen se — tiszta meggyőződést szereznie.

Aztán, milyen ellentét ahoz az idézethez ama lap ugyanazon száma vezércikk-írójának eme nyilatkozata: „Okozzuk magunkat, hogy miért nem lépünk föl ügyünk mellett számarányunk teljes méltóságával. Mondjuk csak ki őszintén, nyíltan, leplezetlenül az igazságot. Az igazság: üggyársaink impozáns tömege alszik. Igen t. üggyársak, az ország tanítóságának zöme a boldog(-ok) álmát alussza!“ — De fujja is a lelkes üggyárs nekik az „Ébredjünk“ trombitáját, — persze a legvastagabban harsogtatva rajta ezt:

„Higyjék el t. üggyársak (Kik: a csekély számú virrasztók, vagy a boldogok álmát alvók impozáns tömege-e?) nincs Európában olyan ország, melyben ha 21 ezer tanító szorosán összetart, ki ne vihethé azt, hogy a legnemesebb cél érdekében való szövetkezését bárki is, bármely hatalom is megakadályozni merészelve.“

Elismerem, hogy 21 ezer tanító szoros összetartása, — kivált ha összetartásuk kapcsa igaz buzgóság, s egy célra-törekvésök vezére felvilágosult értelem — bármely államban is hatalom lehet; de jól rendezettben soha sem oly hatalom, hogy az állam érdekét s azt ezt biztosító törvények magasabb hatalmát maga fölött úrnak s parancsolónak el ne ismerje.

Nem frázisokkal való félrevezetésre s kábító izgatásokra van nekünk s Magyarországnak szükségünk, hanem helyzetünk s kötelességünk tiszta felismerésére, törvény-tiszteletre. — Békés haladásunkat eddig is csak ennek köszönhattuk, s óhajtott szebb jövőnket csak így biztosíthatjuk.

És, mert ebben még nem juthatunk el odáig, a meddig kellett volna, azért nincs közöttünk igaz egy célra-törekvés és szoros összetartás még oly, mindnyájunkat legközelebről érdeklő, áldásos intézmény kellő felkarolásában sem, mint a milyen az Eötvös-alap ügye.

De erről s a nagygyűlés egyéb tárgyairól csak a következő számban.

(Folytatjuk.)

Váradi Károly.

VIDÉKI TANÜGY.

Maros-Ludas, 1880. május 21.

A torda-aranyos megyei tanító-testület maros-ludasi köre tavaszi, vagyis második köri gyűlését f. hó 13-án d. e. 9 órakor tartotta meg, a helybeli községi

iskolában. — E gyűlésre, — mint az ezt megelőzőtökre is — a tanítói kar a kör tagjait, a szülőket és tanügybarátokat nyomtatott tárgysorozattal hívta meg. — És dacára a beállott munkaidőnek, a gyűlésen szép számú hallgatóság vett részt, mely örvendetes jele annak, hogy a tanügy iránt való érdeklődés napról-napra nagyobb terjedést nyer. — Bár nem hizeleghetünk magunknak még azzal, hogy a rokonszenv általános, de él bennünk a hit, hogy a buzgó törekvést elébb-utóbb siker fogja koszorúzni.

A gyűlés folyamáról a következőkben tehetem meg tudósításomat:

Gyűlésünk ünnepies részét a gyermekekből alakított, kis négyeskar nyitotta meg a „Szózat“-tal, mely után következett Nyárádi Dénes elnök csinos, alkalmi megnyitó beszéde, melyet térszűke miatt mellőznöm kell.

A múlt ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után, elnök az értekezletet a tartandó gyakorlati tanítások megbeszélésére hívta fel.

Az első gyakorlati tanítást Ágoston Mari k. a., elemi tanítónő, tartotta az I-ső osztálynak a „Beszéd és értelmgyakorlatok“-ból, ismertetve az emberi test részeit és rendeltetésüket.

A második gyakorlati tanítást Kanyaró Mihály elemi vezértanító tartotta a IV-ik elemi osztályban a természettanból. — A Gáspár olv. könyv „IX. Miért?“ című olv. alapján tárgyalatott a levegő. — A tanítás kísérletekkel volt egybekötve.

A kör mindkét tanítással teljes megelégedését nyilvánította s mindkettőt sikerültnek mondotta ki.

Bár nem tartozik szorosán a tárgyhoz, de mivel a program így volt megállapítva és keresztül is vive, megemlítem, hogy a tanítások bevégzése után a tanítói-kar a gyermekeknek a pünkösdi szünidőt adta meg, s azok csendes elvonulása után vette kezdetét a tulajdonképpeni értekezlet. A mikor is:

Tiszt. Tokaji János, m.-bogáthi ev. ref. lelkész ur, beváltandó a mult ülésen tett ígérését, egy számtalan lélektani igazsággal bizonyított, szellemes értekezését olvasta fel ily cím alatt: „Miként tanítandó a hit- és erkölctan a népiskolában?“ Az értekezés lényegét e következőkben foglalhatom össze:

Tanítsuk a vallást is szakértelemmel. A vallástanítás szolgálatában is léptessük életbe a szemléltetés elvét. Tanítsuk a hit- és erkölctant is módszeresen, mert csak ez által biztosíthatjuk fáradozásunk sikerét. A szemléltetés elve (a vallás tanításban) azt követeli, a mit a szentírás is követel, hogy ne hittanon, hanem az erkölctanon kezdjük az oktatást. — Az emberekhez való viszonyból fejtsük ki az Istenhez való viszonyt. — A népiskola alsóbb osztályaiban tanítsunk erkölctant, s csak a felsőbbekben tulajdonképpeni hittant.

A felolvasásért jegyzőkönyvi köszönet mondatott.

Ezután Végh Mátyás, felső-nép iskolai szaktanító, olvassa fel ily című vitatételét: „Miképen érheti el a tanító, hogy tanítványai feladványaikat pontosan készítsék el?“

Előadó elmondja, hogy némely tanítók a Petőfi „jó tanítójá“-éhoz hasonló eljárással, mások testi fenytéssel, szóbeli dorgálással, fennmarasztással, bezárással stb. igyekeznek tanítványaikat a feladatok elkészítésére rábírní, rászorítani. Ezen eljárások közül egyet sem helyesel, mivel mindenik sajnos visszahatást szülhet és szül is. — Óhajta egy jobb út kimutatását, mely célhozvezető legyen.

Hosszas vita után kimondatott: „Ha már a tanítónak feladatokat kell hagynia tanítványainak — bármí neműek le-

gyenek is azok — legyenek olyanok, melyeket a gyermek önjerején is könnyen el tud készíteni, s melyekről meg van győződve a tanító, hogy tanítványai teljesen értik. — Tartása e tekintetben is szeme előtt ezt az elvet: Könnyebből a nehezebbre; fokozatosan, ugrás nélkül! A módok, melyek sikerrel alkalmazhatók e tekintetben, a következők: Tanítsa meg a tanító tanítványait arra, hogy miképpen lehet értelmesen és haszonnal tanulni. — Láttassa bé a tanulás hasznát. — Ismertesse meg tanítványaival a jó tanulás következményét: az örömet szerző tudást. Kérje számon naponta tőlük a legcsekélyebbnek látszó feladatot is, és a netán hanyagságon ért tanulóval dolgoztassa ki azonnal. E tekintetben a következtetés elvének különösen kell hódolni! Egy szóval: tervszerű és következetes oktatás, szoktatás és példaadás utján érhető el a cél. Mindez azonban nem zárja ki hogy a tanító ne ügyeljen a gyermek házi és családi kö-

rülményeire is. És, ha e tekintetben akadályokat lát, igyekezzék azokat — a szülőkkal egyetértve — elhárítani.

A fennírt vitatkozásban részt vettek a helybeli és vidéki tanítók.

Végre Nyárádi Dénes elnök tette meg jelentését az iskolai és tanítói könyvtár állásáról. E szerint az alig pár hónappal ezelőtt létesített könyvtár az ujonnan vásárolt (189 frt. értékű) s az egyesek által adományozott munkák által szép szellemi kincsésé nőtte ki magát. Az összes művek száma 302,—448 kötetben. — Értéke 350 frt 17 kr. — Az éveken át ez ügyben tett fáradság édes jutalma ez!

A jelentést az ülés örvendetes tudomásul vette. — Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárta.

Kanyaró Mihály,
köri jegyző.

T Á R C S A .

A természet és az anya.

(Folytatás.)

Ezután, — mint a Naplóból olvasám — így folytatá magyarozatát az anya:

— A fej két oldalán látod a barna színű szemeket, melyek oly benső érzés kifejezésével tündökölnék felénk, az élő-madáról. E szemek szerkezete egészben véve olyan, mint a mi szemünké; mivel azonban erről sem sokat tudsz még, hagyjuk a szem közelebről való megismerését egy más alkalomra. Most pedig keressük meg madarunknak azt a szervét, a melylyel hall.

— De én itt sehol sem látok fület, anyácskám. Hát ha füle nincs, mivel hall a madár? . .

— Csak fülkagylója hiányzik, gyermekem; de a fülnek ama részei, a melyek tulajdonképpen eszközlik a hallást, megvannak a madárnál is — ott benn a koponyacsontok közt.

— És most térjünk át a fejről a törzsre, mely a legszebb színekkel gyönyörködtet. Milyennek mondanád a törzs alakját, karcsú-e v. zömök; s milyen a színezete?

— Alakja inkább zömök. Színe feljül hamvas-szürke; melle és nyaka rózsaszín; szárnyai és farka feketék, szép lilaszínnel ékítve.

— Bizony szép ruhája van a mi kis pirókunknak!

— No még csak a lábait nézd meg, Aranykám; aztán visszatehetjük a szekrénybe.

— A lábai, a mint látom, rövidek és elég vastagok; ujjainak száma négy; közülök három előre, egy hátra áll, végre a középső és a külső uj egy kis hártáival van összekötve.

Helyesen irtad le; és most jegyezd meg, hogy az ilyen lábakat, a milyenek ezek itt: járó lábaknak nevezzük! — Most pedig vidd, édesem ismét pihenni a kis madarat s menj magad is játszani!

— Viszem, anyácskám, azonnal; de még egy dolgot szeretnék tudni!

— Mit kedvesem?

— Miért nem megy el a kis pirók télire, hisz úgy fázik szegény! Bezzeg: a fecskék okosabbak! — Augusztus vége felé kivezetett atyus udvarunkra, s akkor úgy gyönyörködtünk benne, hogyan próbálgatják a fiókák szárnyait, mint tanulnak szülőiktől repülni; de már szept. elején szomorú szívvel néztük, hogy gyűlnek össze, hogy tanácskoznak hosszú utjokról, míg végre szárnyra keltek, s a mint atyus mondá, a melegebb Afrikába mentek lakni tavaszig.

— Kedvesem: a pirók, az énekes pinty, a citromsármány, a cinkék, a búbos-pacsirta s még néhány madár, ki tudják állani a mi telünk hidegét, ők ezért állandóan itt maradnak nálunk, a miért is állandó madaraknak nevezik őket. De vannak madarak, a melyek érzékenyebbek az időjárás iránt. Még nyílnak a virágok, még melegen süt a nap, s már távozik tőlünk a fölleng, körülbelül aug. közepén.

Öt követik: az aranyhegy, a kakuk, a gólya. Ezek a madarak legérzékenyebbek, leghamarább megérzik, hogy a meleg csökkent, a lég vízenyösebb: s mivel ezt — mint állandó madaraink — tűrni nem tudják, jó korán elköltöznek. Pár hét múlva a fecskék és a többi madarak is követik őket. Ezek mind-mind melegebb vidékekre vándorolnak, a miért is vándor madaraknak nevezettnek.

„E rövid ismertetés“ — mondja tovább a Napló — „arra szolgál, hogy a természet szárnyas művészei iránt érdeket ébresszen a gyermekben. Később többet és teljesebb felvilágosítás-nyújtót is hall róluk. És a madarak meg is érdemlik, hogy foglalkozzunk velök, hisz annyi hálával tartozunk e csodás lényeknek, melyekre vonatkozólag Lázár Kálmán oly találóan mondja: „Én hiszem, hogy azok, a kik figyelemre méltatják e lényeket, irántuk közönyösekek nem lesznek. — Többet is hiszek; hiszem azt, hogy (azok) szívükre hatást fognak gyakorolni, talán nagyobbat mint más élőlények. — Ha derült kedélylyel barangolnak be erdőt, mezőt, a szárnyasok tarka serege visszhangozni fogja örömeiket, s ha szívükben titkos bánat férge rágódva készíti őket ki-lopodezni a szabadba, hogy ott enyhet keressenek, s látják a vig, kedélyes cimborákat, a melyek mint a virág illattal, dallal árasztják el a léget: könnyebben fognak föllelegelni, mint a melibeteg, az üde tavaszi lég beszívására.“ — Eként e kedves lények is hozzájárulnak, hogy az embert azon meggyőződésre juttassák, miszerint csak a természettel szövetkezve, s csak ha hozzá hű marad, lehet igazán boldog.

III.

A látogatások nem szűntek meg, s a nevelés iránt anynyira érdeklődő lelkem örömeire alkalmam nyílt, e tárgyra nézve mind újabb és újabb adatoknak jutnom birtokába.

— Nem csodálkozom, — szólók a többek közt egy alkalommal az anyához — ha a gyermeket a virág tarka színe, kellemes illata s a madarak vidám dala élvezettel, gyö-

nyörrel tölti el; s azért ezeket megismerni óhajtja. De annál inkább csodálkozom azon, hogy szeretheti a gyermek azokat a hideg testeket, mi kelthette föl érdeklődését azok iránt a mozdulatlan tömegek iránt, melyek habár közvetve vagy közvetlenül tápot, életrészt nyújtanak minden élőlénynek: ómaguk életnélküli, tehetetlen tömegek?! Mi kedveltette meg Aranykával annyira az ásványokat?

— Ha lesz türelme meghallgatni szavaimat — felelé az anya — elmondom lehetőleg röviden, a mi aránylag a leg-hosszabb időt vette igénybe. Mert ezek ismertetésében lassú lépésekkel haladtunk ám tovább, tovább. És — óhajtott sikerrel — nem is eshetik ez másképp! Hiszen a gyermek az élet, a szeretet, a mosoly, az örök mozgás kedvelője: hogy kedvelje meg azt, a mi — különösen az ő szemében — mindezeknek merő ellentéte? De sokszor az ellentétek is fölbresztik érdeklődésünket, különösen ha erőszakolva nem vagyunk rá; ha — úgy szólva — önkényt kínálkozik a tárgy kíváncsiságunk fölbresztésére. — Így történt ez Aranykám-mal is. — Atyja gyűjteményében már korán felkeltette érdeklődését e y pár csillogó kristály, s azonnal kérdezősködni kezdett róluk a maga módja szerint eképpen: „Mik ezek? Honnan kerültek?” stb. Kíváncsiságát előbb csak pár rövid felelettel elégítém ki, látva, hogy az érdek is nagyon múlandó. Még várok — gondolám — majd ezekre is eljő a jobb idő.

És nem csalódtam!.. Egyszer, a mikor új földbe ültetők virágainkat, Aranyka is ott volt az ő virágcserepeivel. „De miért kell e virágokat más földbe tenni?” — kérdező. — És alig kapott e kérdésre választ, már készen volt a másik kérdéssel: „És miből lesz a föld?”

— „Ez, édesem, clyan ásványokból lesz, a milyenek az atyus szobájában vannak.”

„Látom báműlsz, — folytatám — de majd megérted, ha tapasztalni fogod, hogy minő befolyással van a levegő, a nedvesség, meg az eső hosszú idők folytán azokra az ásványokra. Majd tapasztalni fogod, hogy e befolyás alatt az előbb egy tömeget alkotó, részeikben szilárdul összefüggő ásványok és sziklák rendre szétesnek, porráválnak, miként malomban a gabona lisztté válik. S e por adja később a termő földet, mely az ékes liliomot, az illatos ibolyát, a zamatos gyümölcsöket, a nélkülözhetetlen gabona-féléket táplálja. És ezek aztán azzal hálálják meg e jó tétományt, hogy nekünk, házi állatainknak, és a te csicsergő madaraidnak eledelet nyújtanak. — Mig ezeket mondám — folytatá közléseit az anya -- tapasztalám, hogy a gyermek arcán csodálkozás, de emellett némi kételkedés kifejezése is ült. . .

— De anyácskám — szolt végre — én nem értem, hogy a levegő és víz hogy örölheti porrá azokat a szilárd testeket.

— Azért nem érte, gyermekem, mert nem gondolod oda a hosszú időt. Vannak ugyan ásványok, melyek rövid idő alatt is széteszlanak vagy szétmálnak a vízben. Például jusson eszedbe: mi történik a konyhasóval, midőn a levesbe tesszük; vagy a mésszel, ha hosszabb ideig vízben hagyjuk?

De vannak olyan ásványok és sziklák is, melyeknek el-málására sok, sok száz év szükséges. S hogy a mondottak-ról még jobban meggyőződjél, a következő szünnapon elmegyünk a kőbányához.

Ez ígéret Aranykámát határtalan örömmel töltötte el, mivel igen nagy barátja volt a kirándulásoknak. — Meg is érkezett végre a várva-várt nap. A kocsi könnyű terhével gyorsan robogott tova, mert csak egy kis élelmi szert s melegebb ruhadarabokat vitt. Mi, legalább menet, gyalog akartuk élvezni a vidék szépségeit. Mivel a Sebes-Körös bal partján levő dácit bányához indultunk, útunk nyugat felé

vezetett; s kegyed igen jól tudja, mily elragadó képek gyönyörködtetik ott az utazó lelkét.

A Sebes-Körös vigan csörgedezett tovább-tovább, habot hab után úzve, s mintegy élőképét mutatva a pajkos, fürge, játszi gyermeki kornak, mely az örök ifjuság vágyát ébreszti föl lelkünkben. — De az a komor várróm, ott a folyócska balpartján, élénken emlékeztetett a múlandóságra. Eszünkbe juttatá, hogy neki is volt ifju, ragyogó kora, midőn fürge gyermekek játszottak falai közt, tárogató harsogása, vitézek riadása és harci paripák vihogása hangzék udvarán s élénk környékén. Most omladozva, némán bámul, mint a múlt időkből fenmaradt sirkő az alatta viruló természetre.

E komoly gondolatok és Aranykám víg csevegése közt értük el a bányát.

Már útközben figyelmeztetém a gyermeket azokra a magas, néhol hasadozott táblákból álló dácit-sziklákra, melyek a folyó jobb partján úgy emelkednek ég felé, mintha öröklétről álmodoznának oda fent a magasban. De csak is álmodozhatnak róla, mert lábaiknál már halommal áll a szétporlott, szétmállott vagy orószakkal széttört kőzet.

Aranykám-nak tehát volt mit látnia, volt miről kérdezősködni, s már a bányához vezető út mellett fölkiáltott: „ni ni, anyám miféle kockákat vagdálnak ki ott azokból a kővekből? Mit csinálnak belőlük?”

— Elhordják a vasutón Kolozsvárra s részint utcákat köveznek velök, részint házak építésére használják.

— Hát azt látod e: hogy fúrják a sziklát azokkal a hosszú hegyes vasrudakkal? Ugyan miért teszik ezt anyácskám?

— A feleletet mindjárt megkapod, kedvesem, csak légy egy pár perczig türelemmel. . . .

Nézd: amott, egy már kész lyukba puskaport tesznek, aztán azzal a gyújtóval meggyújtják — és most mindjárt magad fogod tapasztalni az eredményt. De meg ne ijedj, mert dacára a nagy dörgésnek, melyet hallani fogunk, sem égháború nem lesz.

Rövid időre tompa, de erős dörej rázkodtatta meg a levegőt: — a szikla megrepedt. — Lásd gyermekem — szó-lék — az ember, a gyenge ember, ily mesterséges eszköz- zökkel repeszt meg, törri széjjel rövid idő alatt azokat az erős sziklákat, a melyekről azt gondolnád, hogy örökre fenn fognak állani. — A természet pedig — miként már mon-dám — az esőt, meg a levegőt használja fel e célra, s ezek hosszú, hosszú idő alatt porrá örlik a legkeményebb követ is. Nézz lábaid elé — ott hevernek ama büszke szik-lák darabjai!

S nézd: e kő ép állapotban minő szép, zöldes, szürke színezeti; benne ragyogó feketés, meg fénylő fehér szemcsék csillámlanak; de azért az egész oly szilárdul összefüggő s oly kemény tömeget alkot, hogy a legkeményebb acél-kalapácsal is csak nehezen lehet széttörni. De nézd most ezt — s ezzel föleltem egy elmálásban levő darabot — mily sárga-barnás színezetű, mily porlékony; ujjaid közt is szét-morzsolhatod! Most már azt hiszem, meg tudnád mondani: mi hozta e darabot s az ehez hasonlókat így állapotba? . .

— A víz és levegő anyácskám! Most már nem kétel- kedem többé!

De a nap mind közelebb ért látásunk határához, kez- dett hűvösebb lenni. A munkások vig zajjal oszladoztak; mi is kocsira ültünk, s beszélgetve a látottak felől, csak-hamar hazatértünk, hol egy pár magunkkal hozott dácit da-rabbal letettük Aranyka ásványgyűjteményének alapját.

(Folytatjuk.)

Binder Laura.

IRODALOM.

Abafi Aigner Lajosnak a tömeges pártolást méltán megérdemlő vállalatából, a „Nemzeti könyvtár-ból“ ismét jelent meg néhány füzet, még pedig a 46—51. E füzetekkel újra 3 mű fejeztetett be, u. m. Dayka Gábor költeményei, Kazinczy Ferencz Erdélyi levelei, és Mikes Kelemen Törökországi levelei; s ugyanezekben kezdetett meg Csokonai Mihály összes műveinek kiadása, melyekhez bevezetésül Haraszti Gyula irt kimerítő biográfiai és kritikai tanulmányt, melyben Csokonai egyéniségét, környezetének és korának tekintetbe vételével kellő világításba helyezi. — E vállalatnak, mely pár füzet leszámításával elég gondosan szerkesztetett, eddigelé a kötetköz 12 kötete vált teljessé: Kazinczy Ferencz összes költeményei 2 kötetben (ára 2 frt 40 kr, kötve 3 frt 60 kr.) Dayka Gábor költeményei (ára 1 frt kötve 1 frt 60 kr.) E két műhöz, mely Kazinczy és Daykanak számos kiadatlan versét közli először, Abafi Lajos irt bő s alapos bevezetéseket és jegyzeteket, melyek egy része érdekes irod. tört. adatokat nyújt. Vitkovits Mihály költeményeit (ára 80 kr. kötve 1 frt 40) prózai műveit (ára 1 frt kötve 1 frt 60 kr.) és válogatott leveleit (ára 1 frt kötve 1 frt 60 kr.) Szvorényi József adta ki, bő életrajzzal és jegyzetekkel. Kazinczy Ferencz Pályám emlékezetét (ára 1 frt 50 kr. kötve 2 frt 10 kr.) és Erdélyi leveleit, (ára 1 frt kötve 2 frt 40 kr.) Zrínyi Miklós Szigeti veszedelmét*) és kisebb költeményeit (ára 1 frt 20 kr. kötve 1 frt 80) valamint Mikes Kelemen Mulatságos napjait (ára 1 frt 20 kr. kötve 1 frt 80 kr.) és Törökországi levelét (ára 1 frt 80 kr. kötve 2 frt 40 kr.) Abafi Lajos látta el bevezetésekkel, illetőleg kimerítő magyarázó névmutatókkal. Elkészült a Kármán József művei első kötete is (ára 1 frt. kötve 1 frt 60 kr.) ugyanezek második kötete, mely Kármánnak néhány ismeretlen művét, valamint levelezését fogja közzé tenni, legközelebb jelenik meg. — A derék vállalatot ismételve ajálljuk az irodalmat pártoló magánosak, családok és a közművelődési intézetek előljárói s pártfogolói figyelmébe.

VEGYESEK.

Lapunk VI. évi folyamának is bevégeztük már az első felét, s midőn most a másodiknak kezdetén állunk, megfutott pályánk nem éppen nyomtalan múltja emlékeire utalva, kérjük vállalatunk t. barátait, pártolóit: legyenek továbbra is támogatásunkra és segítségünkre abban, hogy a magyar családok és iskolák jó egyetértését s benső kapcsolatát hova-tovább mind inkább szilárdíthassuk meg. — Biztosíthatjuk mindnyájukat, hogy — tőlünk telhetőleg — ezután is igaz buzgalommal s a legnagyobb örömmel teszünk meg mindent arra, hogy szives támogatásukat közlőnyünk hitele fenntartásával s értéke foko-

*) Ez fájdalom! — részben hibás szöveggel jelent meg. A szerk.

zatos emelésével érdemelhessük ki és hálálhas-suk meg. — Kolozsvárt, 1880 június 1-én.

A „Család és Iskola“ szerkesztősége és kiadó hivatala.

— Kérelem a hazai tanító-egyletekhez. Azon egy-letek száma, melyek a harmadik egyetemes tanítógyűlés kebeléből kiküldött központi végrehajtó bizottsággal folyton levelezésben vannak, alig tesz ki negyvenet, holott tudunkkal a tanító-egyletek száma hazánkban jóval felülhaladja a százat. Tisztelettel kérjük fel ennél fogva a haza összes tanító-egyleteit és testületeit, legyenek szivesek a munkában velünk részt venni s becses megkereséseikkel a központot (Lakits Vendel, elnök, Ó-Budán) megörvendeztetni. Kérjük egyúttal tudassák velünk egyletük címét, nevezzék meg azon személyt, (pontosan a helyet és az utolsó postát is,) kihez mi a központból megkereséseinket intézhetjük. Csak így lehetséges, hogy a szellemi érintkezés közöttünk gyors és folytonos is legyen; csak így lehetséges a réánk bizott nagy munkát is sikeresen megoldani. Becses támogatásukat kérve s magunkat szives jóindulatukba ajánlva maradunk, Budapesten, 1880. május hó 21-én: Lakits Vendel elnök. Somlyai József titkár.

— Hazánk egyik legtevékenyebb tanító-egyesülete, az aradvidéki, tíz éves fennállása örömeinek megünneplésére, a múlt hó 19. s 20-án, szép és jólsikerült emlékünnepet ült. Központi választmányunkat a közbejött pünkösdi ünnepek akadályozták meg abban, hogy testületünk testvéries üdvözlését idején küldhesse meg e szép multá, derék egyesületnek. Annál mélyebben érzett, kedves kötelességet teljesítünk azért, a midőn — legalább itt és most — teljes szívünkől kívánjuk: éljen soká, soká még az „Aradvidéki tanító-egyesület“, s hosszas életében lehessen mindig hű szolgálatára s hathatós előmozdítására hazánk népoktatásügye felvirágoztatásának! — Mihelyt tért szakíthatunk, legalább a főbbekben az ünnepies közgyűlés lefolytatás az ez ezen alkalomra kiadott „Emlékkönyv“-et ismertetni fogjuk.

— Az iskolai takarékpénztárak mind örvendeteseben terjednek hazánkban. Bátorító és szép reményekre jogosító bizonságot tesz erről ez üdvös intézmény lelkes meghonosítójának s nagyérdemű, fáradhatatlan apostolának, nagyságos Weisz Bernát Ferencz kir. tanácsos úrnak folyó évi május hó 18-ikáról kelt következő tudósítása: „Az iskolai takarékpénztárakkal, ha lassan is, mégis örvendetesen haladunk — ugy, hogy a számuk mai nap már a 124-et is elérte. Legutóbbi közlésünk óta a következőkről nyertünk tudósítást. Abaújszántón az izrael. iskolában 66 tanuló 653 frtot.*) takarított meg. Allioson 22. tan. 38 frtot. Aszódon az ágost. hitv. isk. 98 tan. 90 frtot. Ugyanitt az izr. isk. 48 tan. 10 frtot. Bácskafaluban 34 tan. 6 frtot. Brassóban 272 tan. 130 frtot. Budapesten a lipótmezei isk. 17 tan. 16 frtot. Debrecenben 12 reform. iskolában 341 tan. 187 frtot. Facseten az izr. isk. 20 tan. 100 frtot. Félegyházán a képezdében 13 tan. 40 frtot, s ugyanott a vár. isk. 17 tan. 3 frtot. A hosszúfalusi áll. népiskola 10 tan. 4 frtot. Kassán az áll. főreált. 95 tan. 386 frtot. Keszthelyen a polgári iskola 29 tanítvány 22 frtot. Körnöcbányán az áll. főreál isk. 73 tan. 486 frtot. Lőcsén 68 tan. 42 frtot. Nagy-Kikindán 131 tan. 1788 frtot. Porumbákon az áll. elemi isk. 33 tan. 4 frtot. Szemerján a polg. isk. 33 frtot. Szeghalmon 28 tan. 11 frtot. Túrkösen 10 t. 5 frtot. Veszprémben az izr. isk. 34 tan. 23 frtot, és 53 tan. 35 frtot.“

*) Helykimélés okáért a krajcárokat mindenünnen kihagytuk.